

DĚDŮV ODKAZ

Adolf Heyduk

I.

Bylo to v jaře podvečer,
bylo to v době lásky,
s chomáčků květů lipových
slétaly drobounké zkázky;
jedna mi padla do srdce,
za noci v hlavě mi kvetla
a jak mi zkvetla, sloniž se v
paprscích přízně a světla. -

V pohorské malé dědině,

kudy svět zřídka kdy kluše, v
prostičké jizbě pospolu

žily dvě upřímné duše:

dědeček s hlavou skloněnou, jako ten
holoubek sivý,

junáček s rusou kadeří,

milý a tklivý a snivý.

Stařeček s hlavou skloněnou, léta mu
na bedra sedla, -

junáček jako ten sokolík,

když perut' k slunku se zvedla.

A když se doba blížila,

vznesla se dědova ruka,

žehnání aby složila

na zlaté kadeře vnuka.

Nemám já, vnoučku ubohý,

co bych ti odkázal smrtí,

zle mně to prsa rozrývá,

zle mně to hlavičku drtí;

životem, prací, starostí

před časem ruka mi ztuhla, jedno jen
pro tě ukrývá

zavřená v koutečku truhla.

Na dně té staré truhlice

staříčké housličky leží,

snad tvoje ruka ohebná

někdy z nich chlebíček stěží.

Pospěš, můj hochu ubohý,

nechat' se ňádro tvé učí

všemu, co drobným popěvkem z
nitra těch housliček zvučí.

Snad někdy dá ti útěchy

to jejich zvučení prosté,

snad někdy snítka naděje

z prorvy jich destičky vzroste; snad
že z té struny outloučké, malý jíž
kolíček točí,

růžovou nožkou útěchy

vzpomínka v srdce ti skočí.

Snad tvoje čelo zdumané

radost' i bolest' v ně vloží, až tu mou
hlavu šedivou

povolá Tatíček Boží.

Snad až mne navždy, hochu můj,
uložíš na hřbitov k věži,

housličky k tobě vzdechnou si: Tady
nám ubožák leží! -

Zaplakal hošík: Dědečku,

srdce mi rvete tím slovem, snad že
dřív já se uhostím pod nízkým
rakvice krovem; nebo si lehnu
unaven

po vašem vyhaslém boku,

abych se zbavil pojednou

příletu žebravých roků.

Dejte mi, dejte housličky, pravda-li,
co mně zde díte, věru vám brzy
zaplaším,

o čem tak žalostně sníte;

dejte je! - Béře oblouček, již strunka
stydlivě skřípá, jako když z jara
mladistvá červenka v hnízdečku
pípá. -

Však proti stáří, přeškoda, žádného
koření není,

smrt kdy nám dechne na čelo, pod
čelem myšlénky splení; sáhne-li
rukou na srdce,

mžikem v něm plameny zdusí,
mladý, ten může umřít,

starý, ten musí - ten musí!

Ulehl stařec do hrobu,

utížen závějí roků;

nelehší, přece, ubožák,

smutně jen hlavičku nosí,

jako když kosa na luhu

zrosenou travičku kosí.

Smuten je, truchliv napořád, plno
vždy perliček v zraku, k útěše
drobným popěvkům

učí se od malých ptáků;

učí se šepem traviny,

na hrobě děda když prodlí, houslemi
pláče, naříká,

houslemi lká a se modlí.

Ubíhá doba za dobou,

věky i lidé se mění,

co nás kdy hnětlo, přestalo, po noci
jasně se dení.

Usíná bolest' zpovolna,

nová však otvírá oči,

všecko se v světě zamění,

všecko se do kola točí.

Dorůstal jonák, zapomněl,

srdce mu tajemně buší,

jako ten ptáček na lípě

hledá si dušičku k duši;

jako ten holub divoký

z větvice na větev sedá,

jako ten holub vrkáním,
zpěvem si družici hledá.

Hledá ji z jitra, z večera, za nocí v
myšlénkách tona, a když jí hledí do
očí,

zašepce: To není ona!

Od snětě k sněti polétá,

jako ten motýlec plachý,

a když má říci: *za mne pojd'*, pokaždé
umírá strachy.

Koluje dále, po kraji,

přelétá lány i luhy,

v májovou dobu vrací se,

pod lípu s milými druhy;

kde se roj děvčátek tlumí, kde z
plných květných chomáček u večer
pohádky šumí.

pod starou lípu na návsi

Skočnou kde hrají v soumraku
píšťala, housle a dudy,

že se to kolem do kola

vesele rozléhá všudy,

že se to chvěje radostí

v mladistvých srdéček skoku, jenom
ten junák ztepilý

nebéře děvčete k boku.

Nebéře, jenom pohlíží

na cizí dívčinu stranou,

oko se nítí údivem,

líčka mu hoří a planou;

odkud to děvče pod lípu

večerem přišlo as k hodu?

podle těch ruček maličkých jistě je
vzácného rodu!

Na bílém jejím rameni

poznat lze každičkou žilku, pěkné
má zdoby vyšité

na jemném kmentovém tílku, ta její
pěkná suknice,

ty její fábory pěkné -

hled'te, juž hoch k ní pospíchá, snad
že jí o tanec řekne!

Řekl! Aj, vida, ponejprv

s cizím se děvčetem točí:

dotkla se hlava hlavičky,

oboje klopí se oči;

po líčkách letí červánky,

na ústech slovo se chvěje -

hochu, můj letný holube,

pozor dej, myslím, že zle je!

Není zle, věru, dobře je,

nechat' to srdéčko svírá ...

Ustala hudba, děvushka

kadeře s čela si stírá,

kadeře zlaté vlnité:

bystřinu v slunečném jasu -

maličká ruka vřesovou

tiskne si kytici k pasu.

Nedal ji z ruky večer ten, tančí jak
skřivánčí pero,

nechat' se chasa rozchází,

v noc nechat' mění se šero; v posled
když dudák zadudal, k rozchodu
píštěc když pískal, ještě hoch dívku v
poletu

kol outlých bočků stískal. -

Teprv když vše se rozchází a slavík
klokoce v houští, teprv ji s těžkých
vzdechnutím z hebkého náručí

pouští;

teprv když druzi družky své uvádí
před vrátka dvoru,

pustí ji z loktů, provází

šepotně za lávku k boru.

Však když jsou lesa na pokraji, v
smíchu se dívčina ztrácí, k záletům
spějí mládenci,

on jenom v síňku se vrací; myslí a
myslí celou noc,

pověčným vzdycháním chorý, přijde-

li zpátky v soumraku pod lípu děvice
z hory.

Přišla jak prvé, z večera, pohled pln
vábného plesu,

na hlavě vínek z barvínku, u pasu
kytici vřesu;

vlas její prostý, hebounký, poskokem
ve vzduchu vlaje, jakoby zlatá
bystřina

tekoucí z rajského kraje.

Přišla tak často - celá ves hněvem i
závistí hoří,

kdo pěkný šohaj, napořád

přiběhlé dívce se koří.

Kdo pěkný šohaj, škoda ho, srdce mu
líbáním spění,

at' se jí koří, který chce, jenom ten
můj at' to není!

Není-li posud, může být,

vidíte házet ho okem

za zlatým vlasem krásenky, za nožek
lehounkým skokem?!

Ona však vrže do kola

zjevně a hned zase skrytě

po srdcích hochů blouznivých vlasů
svých hebounké sítě.

Každý kdo tančí s dívčinou, na líci
plápolem rudne -

horší-li není, čaruje

neznámé děvče to bludné! -

A zase hovor, šeptání,

kolo dnes skončeno v skoře, do vsi

jdou párky společně, jenom ten jeden
jde k hoře.

Avšak ten jeden šťastný tak, jako
dnes v dědině žádný,

čarovná štěstí pohádka

jest jejich pohovor ladný; líbá hoch
děvče na čelo,

děvče zas polibkem splácí, než jonák
z štěstí procitnul, v hoře se dívčina
ztrácí.

ráz babic hovor podivný

na vsi všem rozumy mate:

Odkud že chodí večerem?

Znáte ji, děvčata, znáte?

Neznáte? Věřte, ubohý

šohajek draze to splatí,

již se mu srdce zabředlo,

juž se mu hlavěnka hatí!

Hatí se. - Mlčí, nemluví,

stejný mu chvála i hana,

snad že to víla, rusalka,

snad že to lesní je panna?

Je-li, hoj, dobře hodí se, úročník v
kolo jí dejme,

jestli je lesní děvice,

sukénka ohněm se vzejme.

Vzejme se, nohy popálí,

nepřijde panenka zpátky,

nebude šohaj pohrdat

v záletu selskými vrátky;

nebude věru - brzičko

opustí skrejši svou syslí, zatouží
záhy po jiné

jako teď na ni jen myslí.

Myslí hoch, myslí celou noc,
okénkem do kraje zírá,

rtu její sladká pohádka

stále mu srdéčko svírá;

přijde-li? Přišla jako dřív, pohled pln

vábného plesu,

na hlavě vínek z barvínku, za pasem
kytici vřesu.

Začali hudci do skoku -

v ráz se hoch v kole s ní točí ...

vykřikla, proudem křišťálným slzy jí
vyhrkly z očí;

kvapila z kola - šohajek

za dívkou přes horské svahy, suknice
hoří - zaštkala:

S bohem, můj šohajku drahý!

S bohem bud', s bohem, v neštěstí
dozrála lidí těch zloba,

slyšíš, jak na vsi veselo, že jsme tak
nešťastni oba!

Slyšíš, jak na vsi veselo?

Závist je soucitu prostí,

na stezku srdcí kvetoucích nasela
pichlavé ostří! -

Pod lípou dudy s píšťalou

zase svou hovornou vřeští, poskoku,
šeptu, popěvků,

jako když za jara deští;

všecko se směje - hoch jenom v
srdéčku zarmoucen stojí, nadarmo v
kole květnatém

hledá dnes růžičku svoji.

Svírá si ňadro pravicí,

srdéčko takt bije chorý,

do kola, škoda! do kola

nepřišlo děvčátko z hory; -

dudák své žerty provádí,

píšťala výsměšně vříská -

prchá hoch - v síňce u okna srdce a
hlavěnku stiská.

Marně je stiská, nepřišla, nikdo jí
nespatřil venku -

smáli se hoši na návsi,

lesní že líbal prý ženu;

smála se mladá děvčata,

smály se babice, klepny,

kdož pak znal lítost šohaje, která mu
bušila v tepny.

Trápil se, čekal, nadarmo!

Nezhlídl děvici milou;

prchla mu radost v jeseni.

Zima již loktušku bílou

na hlavu dala šedivou,

chomáčky sněhu z ní třásla, zornička
hochů sirotů

návalem bolestí hasla.

Což byly přástky? nedbal jich, což
byly žerty, co saně?

Po lesích těkal, do chýše

zbloudil jen jakoby maně;

po lese těkal samotén

v zapadlé křišťálem chvoji, spatří-li v
proudech paprsků ztracenou dívčinu
svoji.

Smutno a žalno v dědině,

ustala pomluvná střela,

junáka líčka bolestí

bledla a vadla a mřela;

když hoch a pokraj lesnatý zablédli
blouditi v šeru,

děli jen s těžkým vzdechnutím:
Škoda ho, škoda ho věru! -

Jakoby v rakev zapadnul,

v rodné se zavírá chatě,

okénkem k lesu pozírá

přes bílé křišťálné tratě: nemluví,
hlavu uklání,

v dálku se zahledí v lesy, v oči proud
slzí vyhrkne,

ústa jen zašeptají: Kde jsi! ..

I na ty housle zapomněl,

složeny v dědově truhle,

stržená struna beránčí

padá jim na ňadro stuhlé,

podporka uvnitř kloní se,

kobylka v týmě ji tlačí,

usnuly také za zimy

jako ta hrdélka ptačí.

II.

Láska, toť ranní vzdechnutí, u večer
v bouř se mění,

trhá ti květy ze tváří,

z ňader ti poklady plení,

potůčky slzí rozčeří,

zrcadlo duše ti skalí,

na hlavu k zemi skloněnou

bolest a zármutek svalí. -

Lítostí junák rozechvět,
straní se veselé tísně,
samoten sedí v chýši,
slzami šáteček třísně;
smutno mu na vsi, v dědině, smutno
mu v chatě i poli,
z dálky se lidem vyhýbá,
srdce ho trýzní a bolí.

Usnul hoch slzou zatopen -

skřivánek věstil již vesnu -

staříčkový dobrý dědeček

hovořil hochovi ve snu:

Nezoufej, vem své dědictví, nesmut'
a nevzdychej všady, neplač a dej se
na cestu,

ustaň, sic umřeš mi tady!

V houslích jsou moje písničky,
nechej je po cestě zněti,

nechat' si s ptáky usednou

na kvetoucí u cesty sněti; od ptactva
už se navzájem, chasa ta dobře to
umí,

v písniích necht' láska zjeví se, v
písniích necht' z duše ti šumí.

Nechat' z nich šumí lahodou
vzpomínka, která v nich skryta, až se
ti v mysli rozvijí

poupata doposud svita;

necht' se z nich děd tvůj usměje,
vzdechne tvá ubohá máti -

slet' se, slet' se na strunky snové, vy

motýlci zlatí! -

Vzneslo se jaro nad krajem, vládlo
mu rozkvetlou snětí, v ústřety jemu s
ptáčky

vyběhlo klubíčko dětí;

na mezích hloží zakrslé

rozkvětem do dálky hledí,

v šeríku modrých poupatech ukrytí
motýlci sedí.

Bříza si plete do vlasu

jehnědky oblé a drobné,

chocholouš na své hlavičce tříbí si
perečko zdobné,

kukačka volá do kraje

zvonkovým hlasem své k u k u, ve
květech tonou lučiny,

oblaka v skřivánčím zvuku.

Bystřiny kvapí poskokem

s vlnami do širých moří,

na březích peřej zkypělá

v chomáčích opalů hoří,

vlaštovky v bílých košilkách z
podkroví peroutky níží,

v tabulky tepou zobáčkem:

Slyšíte, jaro se blíží! -

Bylo to jarní sesnutí

junáka v jizbici prosté,

tím co děd ve snu hovořil, pojednou
srdéčko roste;

vzal svoje staré housličky, oblouček

napnutý spoře,

u dveří domku z hluboka

vzdechl - a pospíchal k hoře. -

Pospíchal strání do vršku; -

na návsi teplotčko svítá,

ze žitnišť chasa skřivánčí zvuknými
zpěvy ho vítá;

ještě se ohlíd k dědině,

k lípě - ach, srdéčko bolí -

stiskl si klobouk na čelo, pospíchal
přes hory, doly.

Ubíhá doba za dobou,

bůh ví co v nové as dřímá, housličky
šohaj pod bradou smyčec svůj v
pravici třímá; hraje a bloudí po světě,

kdož pak mu skývečku podá, v cestě
ho trní do nohou,

do srdce zármutek bodá.

Přijde-li k dveřím boháčů, spílají,
zlotí a lajou,

přijde-li k dveřím chudobných, sami
si v trápení hrajou;

přijde-li k dveřím učených, hněvivě
skrývají uši,

k sprostých-li dveřím zabočí,
sprostnost zda krásu as tuší?

Mřít chtěl, však život bujarý skrýval
dva kořeny sporé:

lásku k své dívce ztracené, píseňku v
duši své choré;

tím sobě nádro vyzdobil

v čarovnou jeskyni blaha,

tím se mu krásou kypřela

pěšinka přes pustá draha.

Tou jeho duší za noci

lahodné šero se neslo,

za dne však noci polovic

měkounce zpět do ní kleslo; bylo mu
jak té jabloni

ukryté v zákoutí sadu,

polovic v slunci rozkvétá, polovic
zaniká v chladu.

Bědně se toulal po světě,

zabočil v lesnaté stráně,

rozhlídl se s hory v údolí, rozhlídl se,
uklonil skráně; rozhlídl se, vzdech si,
zaplakal -

již se tam v bučině tratí, nehrál, leč v
stromu korunách nechal si větércem
hráti.

Nechal si hráti potokem,

vlněním květové vůně,

až se to jemně zachvělo

v husliček nitru i v struně; nechal si
zpívat ptáčata,

až se to zalesklo v oku,

a zas své housle přitisknul bezvonně
k levému boku.

Toulal se - cesta bez konce -

toulal se starými dřevy,

bůh ví kam dojde noclehem, bůh ví -

hoch ubožák neví; u nohou listí
povadlé,

nad hlavou v myšlének letu nebeská
klenba opřena

o hlavy jedlových kmetů. -

Kvapilo slunce za hory,

padalo, zmizelo skokem,

bolestně, smutně nazpátek

hledělo zarudlým okem,

kštíci svou v zlatých pramenech v

růžové podušky kladlo,

zdřímlo si, zdřímlo, tiše pak do snů a
do moře padlo.

Zasmutil kraj se vřkolem,

zachvěl se v bolestném trudu, vřesem
a trávou zašeptal:

Bez slunka jak tu živ budu?

poslední přítel odchází,

slzy v mém množí se klínu, na místě
v zlatých paprscích zapadnu v žalu a
stínu.

Hovorný vánek hebce jen
rozčeřil hlubiny křoví,
snivému hudci tajemně
sladkými lichotil slovy;
stíral mu s čela kadeře,
za kmitu průvodkyň luny
jemnými prsty přebíral
housliček laděné struny.

Večer již, nebe modrá se,

červánek listím se děře,
noc jenom němá, neznámá,
otvírá před ním své dvěře.

Na blankyt hvězdy slétly se, nad
hlavy staletých sosen, jako by na len
včeličky,
v květu-li manou je srosen.

Zkypřelá buků ramena
toužebně k obloze čněla,
jakby si nádrům v útěchu

nebe kus strhnouti chtěla; lípy však
jako sudičky,

které se v budoucnost vsnily, věstily
vůně zádech

mládcovi šťastnější chvíli.

Měsíček vyplul v oblohu,

měsíček staříčkový, lysý,

s ramene dolů k obzoru

oblačný plášťík mu visí;

hle, i ten plášťík odhodil, do sboru

hvězdiček vchází -

měsíček vybřed z oblaků,

huslařík vybřed z mlází.

Hodný je strážce měsíček,

bedlivý hospodář světa,

později kdyby zavítal,

po hochu byla by veta;

na stěně příkré stojí on,

noha i ruka se chvěje,

skalami kolem vroubeno

lstivě se jezero směje.

Lstivě? ne, tiše, dojemně, po
hvězdách do nebe zírá,

snad ani samo netuší,

že nebe v náručí svírá;

ví to, vždyť krásou blaženo chvěje
se, leskne se, tichne, dub jen, když v
spánku promluví, potají bolestně
vzdychne.

Poslalo nebe hvězdy své

v křišťalné jezera hloubí, jako když
duše sblížené

v zlaté se hodince snoubí, však, by je
v štěstí nerušil příval svou nevlídnou
tučí, záhy je snětí zkypřelou

dvouřadné ukrylo bučí.

Žasne hoch, žasne rozechvět, to tam,
co ňadra mu třelo, oko se náhle
zjásalo,

srdce mu rozkoší vřelo;

tolik krás cestou potulnou, radostí,
písní a štěstí!

sotva je duše chudáka

dovede najednou nésti.

Noha mu klesá do mechu,

pod sosnu na kámen sedá,

podivné ňader bušení

na žal víc mysliti nedá;

zdivení, radost, modlitba, obloha,

popěvek ptačí,

jezero, listí rozhovor -

všecko se do duše tlačí.

Vážne mu slovo na ústech,

slzička slzou se stírá,

srdéčko těžce stížené

na bílá křídla se sbírá;

housličky bere, oddychá,

snad svoje štěstí chce hrát -

sleťte se, sleťte na strunky snové, vy
motýlci zlatí!

Štěstí! co je štěstí?

muška jenom zlatá,

která za večera

kol tvé hlavy chvátá;

oblétá ti skráně,

v kadeři se kryje,

v dlaně hlavu skládáš,

ruka utlačí je.

Štěstí jako rosa

na květech se skvěje,

ale bludná noha

náhle zašlápne je;

zašlápnuťo vzdechne,

v oblacích se tratí,

snad se jinovatku

na tvou kadeř vrátí.

Štěstí jako pršlek

slunečka se nítí,

chytej, můžeš-li je

v letu uchopiti;

dřív než ruku vztáhneš,

tma ti z ruky zeje,

prchlo, bůh ví, kde se

v jiné líce směje.

Štěstí jako vážka

sít'ky v proudu stáplí,

dřív než se jí dotkneš,

v jinou stranu kvapí;

šťasten jsi, když chvatný

pokraj prstu tvého

skrovný odlesk zlatí

pelu kovového.

Štěstí vlast'ovice

družně švitořivá,

z římsy okenečkem

v síňku se ti dívá,

dřív než na hnízdečko

stéblo jí chceš dáti,

juž ti u souseda

počne štěbotati.

Štěstí jako pěna

v barvách duhy hraje,

chytáš je, leč v dlani

v kalnou krůpěj taje,

sever na ni dechne,

a k plnému smutku

změní lehkou krůpěj

rázem v tvrdou sutku.

Štěstí růže v sadě,

jež se v listech skrývá,

z okna se tvé oko

ještě na ni dívá;

běžíš do zahrádky,

však té samé doby

usmívavě jiný

klobouček již zdobí.

Světélkem je štěstí,

vzejde v pěkném znětě,

honíš-li se za ním,

lestně zavede tě;

v prostřed třasaviska

srdéčko ti zdusá,

sešediví přes noc

hlavička dřív rusá!

Padaly zvuky z housliček,

jako ta krůpějka padá,

teplý když vánek po dešti

od jihu v sady se vkrádá,

padaly zvučně, dojemně

v tichounce líbezném znění, že by i
spánek zlosyna

přavedly v dítěte snění.

Rouškou těch zvuků heboučkých
známá se zarděla líčka,
známá se ústa usmála,
známá dvou hvězdiček víčka vznesla
se; mile šohaje
stopila v lahodném světle, tak jako
slunko májové
na mezi chudobky zkvětlé.
Pán bůh ví, kam se roztoužil, kam ho
as myšlénka nesla,
na srdce housle přivinul,

na prsa hlava mu klesla;

oddech si, oddech z hluboka,
myšlénky rojí se v skrání, celé v nich
žití zbujilo,

jak zlatý čilimník v stráni.

Celý svůj život proletěl,

celý - a náhle se staví

u ní, té dávno ztracené,

bolestí unylé hlavy;

u ní, té hvězdy jediné,

která mu vzplála a - zhasla, jež živý
oheň do srdce,

v líc rosu bolesti strásla.

Dohrál a vzdychá: Vrat' se mi, ukrej
se v řader mých kvěť, vrat' se mi,
než zde zahynu, bez tebe pusto mi v
světě, bez tebe hvězdy nesvítí,

bolest' má s nebe je třeba, kamkoli
oči obrátím,

hledám jen tebe, jen tebe! -

Ustal zas - srdce chvělo se, jako se
travička chvěje,

když do ní hrobník dítěti

maličké lůžeco reje;

pohlížel smutně do dálky -

hoj, pročže okem svým střílí, pod
bílou břízou na mechu

co se to jeví touž chvíli?

Každický její lupínek

zlatem se leskne a jásá,

na mechu dívčí hlavinka

z kadeře perličky strásá;

čarovně, vábně zdobena

jakoby k skočnému plesu,

na skrání vínek z barvíнку, u pasu
kytici vřesu.

Vlas její prostý, hebounký, vlnitě ve
vzduchu vlaje

jakoby zlatá bystřina

tekoucí odněkud z ráje;

jiskrné oko upřeně

hochovi do srdce noří,
rosné že kolem krůpěje
skvostnými démanty hoří.

Nejsou to oči, hvězdy jsou v
blankytu oblohy skvělé,

kdo by v to nebe hledět směl, žití své
dal by rád celé;

rty jak ty rudé kalinky
v jeseně vábivém zjevu,
z kterých si ptáče zobává

osvěžnou lahodu zpěvu.

Bělostná říza na těle

mechovým pasem je spjata,

obruba na ní do kola

z lesklého světlušek zlata; ručky i
nožky průsvitné,

jakoby utkány z pelu,

a bílý s nebe měsíček

zhlížel se v úbělném čelu.

Vykřikl junák radostí,
udiven k hledané kvapí,
průsvitné ručky celuje,
kadeře slzami stápl:

Duše má, duše jediná,
žal můj necht' na věky dřímá, celé
své štěstí, nebe své
na řádu loktí mé třímá!

Dotkly se rtíky celotem,

ňádra se vinula k sobě,

jako kdys v jaře pod lipou srostla se
srdéčka obě:

Věrný jsi zůstal, dobře vím, jeden žal
s tebou jsem měla, touha má tvými
houslemi

stejnými akordy zněla.

Mou duši s tvojí napořád

společné poutaly písňě,

má duše s tvojí cítila

žaly i křivdy i tísně,

při každém tonu houslí tvých srdce
mé rovněž se chvělo, každické
smyčce kmitnutí

bleskem mi do něho sjelo.

Opět se k mládcí sklonila: Můj jsi
ted', můj, hochu milý, oběma štěstí
přišlo dnes

v písni tvé dojemné chvíli; -

lesní ač ženka - neboj se -

zbavím tě smutku i želu,

až ti své zvěsti tajemné
vylíbám k snivému čelu.

Mateři kdysi z kolébky
divokou ženou jsem vzata,
v dívčinu lesní na sto let z oukladu
její jsem klata, ty mne té kletby
vyprostíš k mému i vlastnímu blahu,
v ústret nám štěstí poběží jako ta
bystřina z prahů.

Přelétnou chvíle trápení,

všecko se obratem skátí,

zloba k mé skrání složena

v pozemské štěstí se vrátí; brzo! až
lípa na luhu

tříkráte vydechne vůní,

pak svoji kletbu omeju

v stříbrné jezera tůni.

Pak budem šťastni na věky

v písni tvých velebném davu, na
křídlech lásky sdružené polítnem v

kýženou slávu;

nikdy však, hochu, příslib mně, v
blaženství života novém

neubliž věrné ženě své

jediným nevlídným slovem!

Ani tím květem hebounkým

netkni se rukou mých v hněvu, sice
bych v pláči na sto let na lesní přešla
zas děvku.

Slíbil hoch, již ho objala, toužně se
líbá ret dvojí,

a čtyři oči blaženstvím

zářily ztemnělou chvojí. -

Běda však, drahý, pamatuj, jinak-li
život se vzpříčí, štěstí pak naše na
věky

neblahý okamžik zničí;

pryč však, vy chmury neblahé, v
naděje růžové zoři,

štěstí kdo v pláči budoval, nerad ho
úsměškem boří.

Na bílé nožky skočila -

zlatý vlas černě se jásá -

žlutavé břízy lupence,

v junákův klobouček strásá: Vezmi
jen, milý, vezmi jen, uhlídáš, za doby
denní,

jemňounkým lásky dotknutím všechno
se na zlato mění.

Vyvedla hocha z jedliny,

hvězdičky na nebi hasly,

v houštinách srnky sdružené v
lesklém se pažití pásly; skřivánek

zpíval, větérec

jemnými křidélky vládal -, kolem
dvou srdcí blažených život sít' tužeji
spřádal.

III.

U lesa hrádek v úkrytu,
do kola ourodná pole,
radost' a štěstí sedává
při hojně pokrytém stole;
paní jak srnka mladistvá,
hospodář javor to mladý,
deštíček luhy svlažuje,
slunéčko pěstuje sady.

Z každého koutu světnice

mladistvé štěstí se směje: na krbu v
jiskrách třpytí se, v sklepení
křídloma věje;

za zimy střechy okrajem

v průsvitných křišťálech kane, za léta
v barvách duhových v okenných
tabulkách plane.

Obrůstá révou besídku,

jasmínem ploty a hráze;

slunéčku vláha pomáhá,

slunéčko na vzájem vláze,

bystřina sucho vyhání,

obláček dusnotu vedra,

hruše i jabloň schylují

štědrotou bohatá bedra.

Do sýpek setbou zhojněna,

za vlnou vlní se vlna,

ovečka sotvy střižena

do rána rouna zas plna;

v konírnách řehcí komoni,
holubů plno je v srubu,
pšenice sejto strhuje
v stodolách z řešetných lubů.

V podkroví plno vlaštovek
na střeše vrabců sbory,
na sadě ouly roubené,
pod stříškou z lipové kory; pod okny
pěkné záhonky

pivoní, narcisků, slezu,

v koutě keř růží z Jericha, kalin a
modrého bezu.

Každickým střechy vikýřem

hojnost' a bohatství hledí, na prahu s
plnou zástěrkou úsměvná štědrota
sedí,

každická větev zahrady

hemží se sletlými ptáky -

čáp jenom posud nepřišel,

dá Pán bůh, že přijde taky. -

Ubíhá doba za dobou -

starostí porůzná hejna

kol hradu v oklίκ prchají, povždy v
něm radost je stejná; a když pán v
cesty bere se, nedbá zlých neštěstí,
sporů, vždyt' vládne paní andělem

v tajemně žehnaném dvoru. -

Odjel zas! - Boží ourodou

daleká pole se vlní,

k zemi svou hlavu shýbají

klasové hojní a plní;

do pole paní vyšla si,

nepokoj srdce jí kruší,

na obzor oči upírá,

chvěje se - co asi tuší?

Svolává žence na rychlo;

Sečte mi pole i lána,

z černavých lesů vrcholků

divná mi znamení dána;

zavezte snopy v stodoly,

zlé přijdou přívaly, deště, nedbejte
smíchu, pohněvu,

nedbejte, popilte, spěšte! -

Zelené skryto osení,

hospodář domů se vrací,

ustrne v lidí úsměšku

nad divnou paní své prací; pohněvem
čelo zamračil,

z pole klas bere a teží,
rozhorlen dvorce dochází,
v ústřety paní mu běží.

Dobře-li, zlatý, pohled' jen, jaká se
bouře tam sbírá,
běda, kam padne, sutkovou
perutí ourody stýrá. -

Kol muže paže ovijí,
s čela mu odhání vlasy -

ach, již ji tepnul nevrle

do ruky plnými klasy!

Bolestně těžce, zúpěla:

Konec je štěstí a plesu -

na hlavě barvín kypří se,

u pasu kytice vřesu;

na ráz tu paní ubohá

v neblahé přeměně stála; -

zachvěl se manžel, vykřikl, jako

když trhá se skála.

Ty tam jsou sliby, zrušeny, zasténal:
Pozdě již, běda!

Zdaleka k pomstě panině

zlolajná bouře se zvedá;

ona však šepce potichu,

ukláníc hlavěnku sinou:

Zas musím bloudit století! ...

A z očí slzy se řinou.

Tys mne měl kletby vyprostit silou
své lásky, mé spásy, nad tu však
dražším byly ti pšenice bohaté klasy;
nepoznals lásky; uniká
tajemným života letem,
pohněván kdo jen tepnul ji fialky
sametným květem!

Viz, až ta lípa za hradem, malým jež
proutečkem vzrostá, na silný kmen
se promění,

pak budu žalů svých prosta; ty jsi
mně zrušil přísahu, v oku tvém

vzňala se zloba, den kdybys býval
přetrpěl -

zítra již přišla má doba!

Zítra, kdy navždy šťastnými pospolu
žíti jsme měli,

uzříš, jak mraky srazí se

nad krajem tuřími čely;

uzříš, jak pole sousedná

hroznými sutkami stepou,

poznáš, že dobré dílo mé,

opykáš vášeň svou slepou.

Dozrálo zrno ve sněti,

nechat' klas bezbarvý smutí, -

štěstí tvé v zlaté skrývá se, mé štěstí
zapadlo sutí;

s bohem bud', na vždy s bohem bud',
ošetřuj zhojněné klasy, mé srdce
křivdou zničeno pro tebe na věčné
časy. -

Zaštkal muž děsně, divoce: Odpust'!
Leč konec již blaha, po bílé ruce
sahá jí,

po bílé mlze jen sahá,

křikne - a jak strom podťatý
bezvolně k zemi se kácí,

hrom vrané koně sedlá si,

lidskou by zpustošil práci.

Svárliví mraků zbojníci

řadí se k děsivé seči,

stahují kosmy obočné,

žhavými tepou se meči;

bystřina lestně zdivena,

ňádra svá mohutně zdouvá,

vzpíná se z břehu vybíhá,

stojí a do kraje couvá.

Bouře v svém voze příšerném na
hojnou ourodu klusá,

lítí se, láje, lopotí,

duní a dupá a dusá;

v nezhledných mračnech halena
kolotá, vznáší se, vzlétá, ledové perly

z náprsí

trhá a v osení metá.

Chechtá se, krouží nad polem, z
klínu sut' hrozná jí klone, zdusána
bujná úroda,

lučina bez prsti tone;

lítí se, plení osení,

blesky a hromy v ně vrhá,

přívalem pole odnáší,

skaliny na luhy trhá.

Divoké bouře strašidla:

vichrovy ženy a děti

v posměchu děsně divokém

zběsile po kraji letí,

kvílí, až v plášti růžovém den mladý
pyšně si vede,

trhaje bouře nohsledkám,

mlhám, jich plachetky šedé!

Jenom v tom zlatém osení,

paní jež před bouří skryla pro trpké
časy mužovi,

zázračná úroda byla;

však což jest srdci úroda?

hospodář lítostí vadne,

uprostřed statků rostoucích není mu
útěchy žádné!

Z bohatých stohů do skříní za zlatem
zlato se hrne,

lhostejný pán jest, závist' však spílá a
lakotou trne;

tajně se krade za noci,

v pohledu vraždu a vzdory, -

hle, již tam hoří plamenem
stromovým vroubené dvory.

Mohutnou dračí perutí

požár se na střechy vrhá,

shazuje pyšné nákoví,

zdobené průčelí trhá,

bije a buší do oken,

sípá a soptí a syčí,

co vznesla ruka tříletím,

dechem svým v okamih ničí.

Síně a skříně pánovy

schloptal žár jazykem rudým, bohatý
jindy hospodář

zase jest huslařem chudým; všecko
je pusto, zničeno,

všecko žár ohlodal chvatem, jen v
koutu sklepa husličky s prostičkým
zanechal šatem.

V nádvoří našli huslaře:

Znáte ho, lidičky, znáte?

boháč jest, přišel žebrákem,
žebrákem zase ho máte;

dejte mu skřipky do ruky,

může-li, dál ať se sbírá!

Zasténal chud'as, usmál se, ze tváří
žaloby stírá.

Sebral co zbylo v povalech: Dejte to
chudým a dětem,

bez ní mi všechno umřelo,

půjdu jí hledat světem;

bez lásky štěstí nestaví

pod římsu teplého hnízda,

bez lásky jest ten život náš klopotná
do hrobu jízda! —

IV.

Ubíhá doba za dobou,

bůh ví, co v nové as dřímá -

zas huslař svoje dědictví

v třesoucí náručí jímá;

stojí a pláče, zasténá,

nazpátek na dvorec hledí,

na zbytcích černých povalů vychrtlá
nuzota sedí.

Sedí tam, hlavou kývá si,

chechtá se, cení své zuby; všechno je
kolem spleněno:

louky i sady i sruby;

hrozno! - i tomu huslaři

vyzáblou pravicí kývá:

Vrat' se, hej, vrat' se, neslyšíš?

já jsem, co ještě ti zbývá!

Zbývej si, chceš-li nebo ne, zahyneš
v dálavě šedé,

půjdu ji hledat, odprosit, duše a srdce
mne vede;

v stájích a v stozích bohatých
pozemské štěstí mně není,

snad mně ji zase navrátí

houslí mých prostičké znění.

Snad se mi děda odkazem

šťěstí mých housliček tekne, až ji má
duše odprosí,

až před ní skroušeně klekne; ne-li,
pak ostří skalnaté

srdce mi urve a způlí,

a moji touhu divokou

jezero v náručí stulí! ..

Jako když jelen střelený

na slabé nohy se vzpírá,

tak huslař zbitý osudem

v zachvění na hory zírá;

zírá - a náhle vzchopí se, v houště a
mlaziny kvapí,

každíčkou stopu cesty své
slzami bolesti stáplí.

Zase ta touha nezdolná
srdce mu svírá a kruší,
na místa, kde dřív odpočal, bolestnou
zaletěl duší;
hledá je: hledá mýtinu,
hledá, kde omšená stěna,
u které dívku přivábil

písničkou dědova věna.

Potok kde rokle probíhá

v luhy než zabočí stranou, vrhaje
perly do trávy,

any mu z kadeří kanou;

tam, kde se vzpíná na úboč sbíhaje v
mlází a houště,

tepaje do skal ramenem

malý ten zákeřník pouště.

Kde bílá břízka na skalách švitorně

lístečkem šepce,

noční kde vánek křídla svá ukláněl k
plamenné lebce,

v skalách kde pleso zdumané
zeleným pláštěm se kreje,

do něhož labuť divoká

při luně ozdoby reje.

Našel je, v pláči výsknul si, na
kámen pod sosnu sedá,

podivné náder bušení

na žal víc mysliti nedá;
divení, radost', modlitba,
nebe i popěvky ptačí,
pleso i listí rozhovor,
vše se mu na mysl tlačí.

Náhle, tíž nežli odcházel, huslaře u
srdce bolí,

jako když v jaře ponejprv
ozve se kukačka v poli;

jako když večer křepelka

pojd' pod mez v žitništi pěje, do
rukou hlavu uklonil,

na líce slza se leje.

Zde jsem tě našel, ženo má, ženo má,
srdéčko zlaté,

zapomeň, drahá, na vinu

přísahy zrušení klaté,

vrat' se mi k štěstí, odpust' mi, žárem
než prsa mi shoří,

láska má pro tě, duše má,

ráje i nebesa stvoří! -

Měsíček svítí s vysoka,

paprsky třesou se v mechu, -

slet'te se snové dítěte,

huslaři v útulnou těchu;

housličky béře, oddychá,

ladí a píseň již hraje,

slyšte, jak ze strun zvučí mu, vizte,

jak z očí mu taje:

Vrat' se mi, drahá duše má, ukrej se v
ňáder mých květě, vrat' se mi, dřív
než zahynu, bez tebe pusto mi v
světě; bez tebe hvězdy nesvítí,

s nebe je bolest' má střebe, kamkoli
oči obrátím,

hledám jen tebe, jen tebe!

Dohrál svou píseň, zavzdychal, ohlas
se v houštinách čeří, ticho, vše dávno
usnulo

v mechu i vřesu i keři;

on však ty trudné myšlénky z houslí
svých do čela vlákal, na dlaně složil
hlavu svou, plakal a plakal a plakal. -

Všecky ty krásné naděje

zhasly jak světélka v dáli, ale ty slzy
na tvářích

chvěly se, hořely, plály;

položil hlavu do mechu,

housličky po boku vedle,

slzami v moře nebeské

pozíral přes chmurné jedle.

Obloha, pleso, les i zem,

všecko se do hloubky vsnilo, ba i to
srdce huslaře

v žalu svém ztraceno bylo; vlhkými
křídly zavíval

do smrčin větérec z jihu,

krupěje v líce setřásal,

do srdce bolest' a tíhu.

Nadarmo spánek potulný

oblétal chladnoucí čelo,

hvězdnaté oko ženčino

plamenem v duši mu tkvělo; viděl ji
v dálce mizeti, -

ztrácel se, ubožák, za ní, umdlévá -
spánek perut' svou přiklonil k unylé
skrání.

Ve snu, hle, chomol světlušek blíže a
blíže se jásal,

slavíček v křoví úkrytu

z hrdélce perličky strásal; v průvodní

písní slavíka,
v poletných světlušek davu, přichází
ženka želaná,
barvínkem ovitou hlavu.

Na ruku v boku opřenou
snivě se uklání líčko,
hedvábnou řasou zdobeno
oček se otvírá víčko;
čarovně, vábně zdobena

k horskému blíží se tesu,
na ruce proužek od klasu,
za pasem kytici vřesu.

Na ruce proužek od klasu,
kterak on krvavě rudne -
památka štěstí dávného,
památka bolesti trudné;
to její líčko - lilie,
úpalem zvadlá a znylá,

ach, kterak žalem změněna, smutna a
přece tak mila!

Blouznivé oko zkaleno,

splavena zář zlatých vlasů, černá je
stuha ovita

okolo outlého pasu;

ústa dřív rudé kalinky

na zvadlá poupata zbledla, outrpně
hlavu sklonila,

k mužovi do mechu sedla.

Sedla mu tiše u hlavy:

Netruchli, muži, můj milý, nemůžem
sobě více být,

co jsme si šťastni kdys byli; nedá
mně více družina

státi blíž lidského boku,

pokud nám v dálku nad hlavou
neprchne smutných sto roků.

Nedá mne více paní má,

královna dalekých hvozdů,

v nohsledy její volá mne

za rána popěvek drozdů,

z večera píseň lindušky,

za noci houkání sovy,

ach, již mne nelze upoutat housliček
sladkými slovy!

Netruchli více, marno jest, ty tam
jsou snové prv luzní, ten rudý
proužek na ruce

na věky oba nás různí;

ten rudý proužek na ruce

nezajde, nezhyne více:

kalinky ze rtů otrhal,

zlato vzal z hedvábné kštíce.

Žij a buď šťasten beze mne, brzy
mne vytratíš z hlavy, vrhni se v
náruč šťastnější, vyhledej pramének
slávy,

osvěž své srdce práhnuocí

ve zdroji lidského štěstí, já jen tvých
houslí zachvěním za tebou budu se

nésti.

Vložím v ně celý život tvůj, vložím v
ně trápení svoje, vložím v ně naše
zarudlá,

ztracená srdečka dvoje,

vložím v ně noci májové,

pralesa zkázky a zvěsti,

tobě i vlasti mateři

do pláče kytičku štěstí.

Jsem-li já láskou nešťastna,

šťastnější budiž ty slávou, světluška
nad mou zasvíí, hvězdička nad tvojí
hlavou; šťasten bud', blažen na věky,
-

hled', prostá píseň v tvém znění,
prosta, leč lásky dotknutím na zlato
všecko se mění.

Dotkla se houslí, vzdechla si: Slet'te
se porůzní snové,

přineste na svých perutích pro muže
blaženství nové,

slet'te se, zvučte, neste se útrapnou
života tísní,

vetkejte slunka paprskem

obraz můj do snů a písní.

A zas těch strunek prostičkých rukou
svou dotkla se květnou; vzplanuly
struny červánkem, souladné zvuky z
nich letnou; napnula pramen vlasů
svých na smyčce outloučkou spruhu,
že se to lesklo pojednou

v ztemnělém pralesa kruhu.

Dotkla se srdce mužova:

Zachvěj se při každém zvuku!

dotkla se bledé pravice:

Vzpomínka ved' tvoji ruku!

dotkla se skrání: Nadšení

pojmi tě na křídla ručí!

dotkla se spánku: Zlaté sny v milé at'
hlavě ti pučí!

Líbala muže na čelo,

v světlušek proudu se ztrácí, srnčí
jen oko blouznivě

k snícímu muži se vrací;

vzdychá on, rámě vztahuje,
výkřikem ženku svou hledá,
průsekem, kady nesla se,

mlha jen valí se šedá. -

Procitnul, smutno, tesklivo, pusto -
ach, srdce ho bolí, jako když v jaře
ponejprv

ozve se kukačka v poli!

jako když večer křepelka

pojd' pod mez v žitništi pěje -

do rukou hlavu uklonil,

na líci perla se skvěje.

Ohnivá touha trojnásob

nitro mu svírá a kruší,

do stínu jedlin šumících

zaletěl bolestnou duší;

hledá-li doby daleké,

v něž duše křídla svá nočí?

nehledá, v stínu prohlubeň noří se
pro dívčí oči.

Hledá je, nelze naléztí,

zhasly, jak naděje v dáli, ale ty slzy
na tvářích

chorého huslaře pálí;

uložil hlavu na kámen

v mechatky starobou zšedlé, v
hluboké moře nebeské

přes chmurné pozíral jedle.

Ze spánku sosna hovoří,

jezero hvězdně se leskne,

z povzdálí zvuky: *pozdě věz!*

čeří se křepelky teskné;

ten život nitra zhacený

divoce v propast' jej lákal, přivinul
housle na srdce -

plakal a plakal a plakal.

V.

Vybledly hvězdy na nebi,

jitro se bělelo všudy,

na cestu huslař dává se

do světa; kudy však, kudy?

Jedno - ať skalnou trhlinou, nebo kde
bolehlav kvete,

jedno mu všecko, vzdychá jen: Neste
mne, oči, kam chcete!

Všecko mu jedno napořád,

smrt-li mu v ústřety kročí, nechat' ho
strhne v roklinu, má-li jen ženiny
oči;

v myšlenkách na ni zapadá, srdce mu
chorne a strádá,

do zvuku huslí duši svou,

touhy a žaly své skládá.

Ale smrt nejde - naděje

dál zlatou nitku mu předla, za ruku
žena ztracená

zoufalce do světa vedla;

vše, co ho jindy těšilo,

to ho teď svírá a mučí,

bolesti, žaly, naděje

dvojnásob z houslí mu zvučí.

Prorockým slovem dojemně

zvěstují do světa krásu,

v níž jenom duše blouznivá blaho
má, nebe i spásu;

pohádky divné, ohnivé

na strunách čarovně plály, až touhy v
duši huslaře

v plamenném žáru zas stály. -

Hraje své mládí v dědině,

touhu svou, radost' i štěstí, až mu je
osud nevlídný

železnou rozerval pěstí;

jak prášek z květných kalíšků v širé
se rozprchlo kraje ...

a slunná z dálky vzpomínka zase mu
z podbrví taje.

Hraje a hraje - po strunách ptáčetem
smyčec mu skáče,

chvěje se strunka, směje se, naříká,
vzdychá a pláče;

hraje své dětství daleké,

chorovod na zkvetlé trati, pohádky
staré babičky,

líbání neznámé máti.

Dědovy drobné starosti,

zádechy lipových květů,

pohovor slunných paprsků

v červánků růžovém vzletu; chvění
se perlí peřejných

v náručí pobřežné řasy,

úsměšek chrpy s koukolem,

zlatem když zkypěly klasy.

Heboučké dítko hejčkání,

červánek maličkých tváří,

když oko matky blaženo

slunéčkem lásky v ně září; a zas ty
slzy sirotka,

v loži když opuštěn sedá

a svoje žití ztracené

v temnici života hledá.

Hraje zpěv vánků sosnami,

povzdechy skaliny šedé,

vřeténce šumné točení,

když jeseň nitky své přede; suslení
listí pod kmenem,

šumění v stromové kštíci,

plamének z jara hořící

na outlé sosnové svíci.

Kmit zlatých mušek za šera, polety
vážek kol sítin,

vzrůstání stínů bloudících, měsíc
když plaší je z mýtin; pískání srnců
ukrytých

v habří a hebounkém vřesu, víření,
klektot, hvízdání

za rána při ptačím plesu.

Dojemné krásy jezera,
sílu, jíž skály se týčí,
vichřice bouřné zálety,
hrozbou když nad setím ryčí;
tajemné hromu mumrání,
blesku v strach jízlicí zory, obrovské
vichru vzpírání,
když vrhá balvany s hory.
Požáru děsné chloptání,
povaly dolů když hází,

a zase cestu žebráka

v sežloutlé podzimní mlázi;
hebounké stíny večerní,

světlušek hvězdnaté kmity, svit očí
plných zázraků,

sen v ěadru poupátek skrytý.

Hedvábných vlasů vlnění,

růžných úst líbezná slova, malitkou
ručku průsvitnou, vřesnou jež kytici
chová;

snů drobných zlaté úsměvy

na skráních žebráka spáče, krásu své
ženky - nehraje -

dohrál a pláče a pláče ...

Rtů jeho chvění, očí blesk, vše přešlo
do ňader stroje, vzdechy i blaha
výskání,

trápení, slasti i boje;

i mládí lidstva ztracené,

onen ráj zaniklý na vždy,

nesdílné lásky zoufání

a lásky zklamané - vraždy.

Bloudil tak písni po horách, bloudil,
to bůh ví, kde ještě, s housliček tony
padaly,

jak slzy jarního deště;

jak bujné květy jabloně,

jak hvězdy v soumraku s nebe,
povzdechem ton zněl napořád:
Hledám jen tebe, jen tebe. -

Hraje-li v prostřed dědiny, děti se v
klubíčku točí,

babičce samou radostí

slzička vyhrkne z očí;

dědeček nohou dupne si,

vesele do dlaně tleská:

Věru, ta naše Andulka

dneska je dvakrát tak hezka! -

Před školu jestli zavítá,

tak zpěvně od strun to šustí, že
sivohlavý učitel

kvítka svá z párníku pustí: Jděte, tam
s duší přírody

maličké dušičky slučte,

z té boží knihy bez konce

konečným pravdám se učte!

Hraje-li v kapli, zdivením všecko
hned v modlitbě stane, zlaceným
křídlem lehounce

buclatý andílek vane;

staříčkový pater k misálu

šedivou hlavěnku kloní,
jako strom listí v jeseni
slzy svých vzpomínek roní.

Hraje-li v městě lakomci,
po prvním souzvuku houkne, po
druhém z židle vyskočí, po třetím z
okénce koukne; kamenné srdce
zachvěním

v jemnou se citlivku mění, soustrasti
půlnoc nevlídná v červánek lásky se
dení.

Vidí se hoškem; matička

hebounké hladí mu vlasy,

hledí jí v oči - zapomněl

měšce i skříně i kasy;

dech se mu tají, zarudlé

oko se kalí - a srší,

nač že as zapomněl? - V klobouček
huslaře zlato již prší.

Přijde-li k hradům velmožů, všechno
hned radostí plesá, kněžníčka šťastna

v náručí zdivené komorné klesá;

pán tiskne ruku sluhovi,

hostí ho při vlastním stole, spřáhá
své vrance, chudým by údělná zorali
pole.

Přijde-li na hrad královský, celý dvůr
leskne se ctností: král dává rádce
uvěznit,

ubohé vězení prostí,

purpurem zdobí žebráky,

dává jim skvosty a stuhy,

z hrotů svých stráží poroučí ruchadla
kouti a pluhy.

Kde se jen staví, všecko jest do kola
rozchvěto v duši,

v plamének rudý napořád

ztemnělé nitro se vzruší;

na hrud' když vraha zaklepe písni, v
ráz s ubledlým líčkem, lítost' mu
srdce otvírá

rezavým svědomí klíčkem.

Za prázdná ňadra rozkošník stydí se -

samoten bloudí, z vyhaslých očí
sobíka

bystřinou soucit se proudí; nevolník
bílou perutí

do nebes svobody plyne,

a kdo chtěl zoufat, lipovou větev kol
hlavy si vine.

Ba i těm sochám na sadě

u prostřed růžových trsů

proudí se oheň oživný

v bělostném mramorném prsu,
slunečné písňě housliček

nítí je paprskem krásy,

že slzy touhy křišťálem

roní se z kamenné řasy.

Všecko naň volá: Nespěchej, zůstaň,
tys přines nám štěstí, souzvuk tvých
čárných housliček chodníček v nebe
nám klestí, duše se stává andělem,

bludy a hněvy své strásá,

smrtelník v mracích života věčnosti

hvězdou se jása. -

Ale kdo ví, kdož uhodne,

čím oko svítá mu z brví,

co je v těch huslích složeno, co v
jeho zhárané krvi;

kdo ví, co duše umdlená

bludištěm zvuků těch honí, co jeho
bolest' divoká

purpurem v zpěvánky roní?

Žádný! leč dítě v odměnu

dává mu hračky a kvítí,
z pomněnky dívka věneček,
a líčko cudně se nítí;
žena své kmenty hebounké,
rolník své koně i pluhy,
boháč své zlato ukryté,
zeman své lány a luhy.

Kníže své hvozdy nezhledné,
doubravy, zámky a sady,

král svoje křeslo pobočné, skvosty
své, hvězdy a řády; s vrcholu slávy
pozíral

do světa huslař dřív chudý, všecko
mu v ústret jásalo, všecko měl,
všecko měl všudy.

V noci však okem zroseným

pohlížel k dálnému nebi,

děsně to v srdci bodalo,

smutně to bušilo v lebi;

rozhled se v dobu ztracenou: k tobě

chci, kudy, ach kudy, bez tebe v
slávě, v bohatství žebrákem všudy
jsem, všudy!

A zase slza pod brvou

leskne se, třpytí a zmírá, na zlatá
křídla souzvuků

huslařské myšlenky sbírá;

housličky bere, oddychá,

snad že svou zkázu chce hráti: slet'te
se, slet'te na struny snové, vy motýlci
zlatí.

Vrat' se mi, drahá duše má, ukrej se v
ňader mých kvěťě, vrat' se mi, dřív
než zahynu, bez tebe pusto mi v
světě; bez tebe hvězdy nesvítí,

s nebe je bolest' má třebe, kamkoli
oči obrátím,

hledám jen tebe, jen tebe! —

VI.

Ubíhá doba za dobou,
všecko se ztrácí a mění,
jen proti duše bolesti
léku a pomoci není;
padne-li z mračen života,
padne jak nebeská střela,
neprchá lítost' ze srdce,
myšlénka nevzlétá z čela. -

Po nebi mraky snují se,

po srdci bolesti temně -

prochodil huslař celý svět, vlasti i
daleké země;

přechodil pláně, pustiny,

do nebe trčící hory,

krásou se oči nítily,

bolest' však vedla své spory.

Prochodil země svobody,

ostroví pletich a zisku,

uváznul čelem v ledovcích, patou
svou v hořícím písku; přeploval moře
nezhledná,

vody kde staví se v chlumpy, žasnulo
srdce, duše však

v staré se vnořila dumy.

Těch černých očí pohádky

tak se mu do duše vtiskly, že skryté
písně housliček

zplakaly hned a hned výskly;

dojemně, vřele prosily,
vlétaly za noci do snu,
tkalat' je bolest' divoká
na touhy zvučivém krosnu.

U věnci slávy ukryta
ohnivá jedová zmije,
slzami jeho pojí se,
bolestmi vzrůstá a tyje;
ubožák bloudí po světě,

kdo pak mu útěchy podá?

housličky červík maličký,

srdce žal veliký hlodá.

Po rodné chatě touha zas

tak bolně prsa mu hnětla,

že duše jeho nazpátek

na křídlech vlašt'ovčích létla; každý z
ton jeho houslíček

zpět toužil výše se zvedna, každý z
nich nazpět přiletěl, každý z nich

slza jest jedna.

Toulal se smuten k domovu, dědův
kde parůvek nechal,

zlíbal ho, objal, zaplakal a zase na
hory spěchal,

na hory lesem ztemnělým,

jako prv v junácké době -

do mechu hlavu položil,

housličky přivinul k sobě.

Kapradím, bejlím, stéblovím,

těsnotou sosnových sloupků, ztrácel
se myslí vzrušenou v blankytu
propastnou hloubku; všecko se
kolem měnilo:

na stromy stébelka plavá,

hvězdiček body úsvitné

na slunce velká a žhavá.

Křidelce nočních motýlů,

jež se mu nad hlavou chvěla,

vzrůstala v perut' obrovskou, že se jí
obloha tměla;

ze tmy té blesky vyšlehly,
mladistvou naděj mu shnětly -

a zase smutné pohádky

z housliček do světa letly.

Zavzdychal: Drahá duše má, zde
jsem tě našel i ztratil, každičkou
krůpěj radosti

pohárem krve jsem platil;

bohat jsem, slávou přesycen -

bez tebe žebrák jsem chudý, volám
tě, hledám po světě -

pusto a prázdno jest všudy.

Tvé jest, čím svět mě přizdobil, tvé,
jako hojnost' dřív klasu, tvým srdcem
zní mé housličky dotknutím zlatých
tvých vlasů, tvé jest to všechno
napořád, já jenom v bolestné tísní

utkávám duše paprskem

obraz tvůj do snů a písní.

Odpust' mně, promiň, chvějící
vztahuju k tobě své rámě,

houslemi chci se pomodlit

v síni tvé, v sosnovém chrámě; duše
má křídla poletná

do stínu skryše tvé nočí,

slyšíš tu píseň z mladých let?

hledám tvé srdce, tvé oči!

Vrat' se mi, drahá duše má, ukrej se v
ňader mých kvěť, vrat' se mi, dřív
než zahynu, bez tebe pusto mi v
světě; bez tebe hvězdy nesvítí,

s nebe je bolest' má třebe, kamkoli
oči obrátím,

hledám jen tebe - jen tebe! -

Dozněla píseň - ohlasem

po lese zvuky se nesou,

sosny své hlavy uklání,

jedle se chvějí a třesou;

jelen svou šíjí pozvedá,

zasténá v žalobném zvuku,

a sivá v habří žežhulka

volá své tesklivé *kuku!* -

Po noci chodí houslista,

bolesti po jeho skrání,

po nebi rudý červánek,

po luhu větérec ranní;

marno vše, ona ztracena!

nepřišla v světlušek davu!

do mechu housle položil,

do dlaně prokvetlou hlavu.

Na nebi bílá oblaka -

nebeské koráby letí,

bezpočté písňě huslaře

lesknou se na hebkém sněťí, lesknou
se, chvějí - ptáčata hrdélcem z ňader
je roní,

co v noci huslař zavzdychal, to ve
dne z nitra jim zvoní. -

Uprchlo leto za jarem,

jeseň se vrátila v kraje,

houslista každým večerem

o návrat ženky své hraje;
hraje, vše marno napořád,
sosny již žalem se chýlí,
vzdycháním skály větrají,
huslař však nadarmo kvílí.

Hlava se kloní na prsa,
ruka se chvěje a třese,
denně své staré housličky
na staré místočko nese;

sedne si, hlavu uklání -

juž smyčec po strunkách lítá,
světluška v mlází usíná,

houštím zvuk dále se kmitá. -

Ubíhá doba za dobou,

huslař jest skonejšen v těchu: našli
ho v jaře s houslemi mrtvého na
skalách v mechu; nechtěl husle z
podbradí,

nechtěl mu oblouček z ruky, snad že
i v hrobě loudit chce čarovné proseb
svých zvuky.

Tak jak ho našli, nechali -

mrtev-li, nebo-li dřímá?

husličky svírá pod bradou, smyčec
svůj v pravici třímá; ústy se tiše
usmívá,

pod brvou rosa se třpytí,

v přišedlých vlasech zbloudilá
světluška hvězdou se nítí. -

Pěknou mu snesli mohylu

u prostřed mohutných boků, větřík
sem v jaře donáší

žežhulky tesklivé *kuku!*

brávník zde písne hvízdá si, mlází si
šepce a šumá,

drozdík si tady zasteskne: Škoda, že
v mohyle dumá.

V skalách proň vzdychá jezero,
váneček proň běduje v hvozďe, v
úkrytu slavík kлокotá:

Pozdě, žel, pozdě je, pozdě!

Houká si holub: *Ubožák!*

křepelka z daleka teskne,

vřesoví v perlách bezčetných
červánkem z rána se leskne.

Milo v tom kyprém úbočí,

vesna když po kraji chodí,
slunečných úzdou paprsků

dujné když větríky vodí,

ale když hvězdy nítí se,

a keře poupaty pučí,

po celém hvozďe do kola

jako by z houslí to zvučí: Vrat' se mi,

drahá duše má, ukrej se v ňadrech
mých květě, vrat' se mi, dřív než
zahynu, bez tebe pusto mi v světě;
bez tebe hvězdy nesvítí,

s nebe je bolest' má třebe, kamkoli
oči obrátím,

hledám jen tebe, jen tebe!

Písní tou bor se zachvívá, ševelí,
šumí a šepce,

staleté lípě voní to

zkázkami v květnaté lebce; z úkrytu
srnka splašená

v poskoku stane a prodlí,
růžencem rudých brusinek
planina tiše se modlí.

Měsíc když hebkým závojem
ovíjí ztemnělé sněť,

dva stíny v tlumu světlušek s pláčem
si v náručí letí: na ňadro ňadro tulí
se,

hlava se k hlavěnce sklání a píseň
huslí dojemná

zachvívá luhem i strání.

Slyší-li dítě husličky,

zpívá a jásá a skáče,

slyší-li jonák, vzdechne si, slyší-li
panenka - pláče;

slyší-li máti staříčka,

bolest' šíp v srdce jí lučí; slyší-li
zpěvák zbloudilý, z duše mu
popěvek zvučí:

Štěstí! což je štěstí?

muška jenom zlatá,

hvězdou za večera

kol tvé hlavy chvátá;

kol tvé hlavy chvátá,

kadeře ti kryje,

v dlaně hlavu skládáš -

ruka utlačí je! ...

Kráso, ty prosta nádhery,

proč že jsi unikla světu?

kde kouzlo tvého usmání,

hovor pln vábného květu?

Sklamána na vždy prchla jsi z života
chomolné tísně,

ve snu jen pěvce oblétáš

perutí národní písně!

Pohanou lidí stížena,

utkána úmornou prací,

v přírody místa ukryta

duše tvá v žalu se vrací;

tamo, kde skály velebné

do nebe temeny rostou,

smutna si vážeš na srdce

popěvků kytici prostou.

Tam hlavu v ručky opřenou

toužebně v dálku se díváš, v propasti
věků pohlížíš,

pláčeš a vzdycháš a zpíváš; tam se ti
slza rosičkou

pod temné obrví vkrádá,

a v srdce tebou zvolených

skvoucími hvězdami padá.

Tam tě lze nalézt s blankytnou perutí
u vábném vzletu,

tam mechem ňadro kypří se, tam
rtíky hovoří z květů;

tam dlíš v tvé luzné svobodě, ne v
jarmu chlebařské píle -

v čarovné klidné samotě

myšlénkou žehnané chvíle.

Šťasten, kdo v jitra poznání hledá tě
v přírodě boží,

kdo tvoje slova dojemná

v zděděné housličky vloží, šťasten,
kdo zvučnou zpěvánkou pro tebe
žaloby zpívá;

na toho z vlhkých okének

soucit i láska se dívá.

Blah, jehož hlavě požehná

ruka tvá, srdce i strůně,

zvučnou by písni vyléčil

toho, kdo zoufá a stůně;

blah, kdo v tvé záři skřivánkem v
popěvcích vznáší se v nebe, kdo celý
život průvodem

hledá jen tebe, jen tebe!